

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра туризму та готельного господарства

На правах рукопису

САВЧУК ОКСАНА ВІТАЛІЇВНА

**ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО
КОМПЛЕКСУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ**

Спеціальність: 241 „Готельно-ресторанна справа”
Освітньо-професійна програма „Готельно-ресторанна справа”
Робота на здобуття освітнього ступеня „Бакалавр”

Науковий керівник:
ІЛЬІНА ОЛЬГА
ВІКТОРІВНА
кандидат географічних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 14
засідання кафедри туризму
та готельного господарства
від 11 квітня 2024 р.

Завідувач кафедри
проф. Ільїн Л.В.

ЛУЦЬК – 2024

АНОТАЦІЯ

до кваліфікаційної роботи

САВЧУК ОКСАНА ВІТАЛІЇВНА ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО КОМПЛЕКСУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сучасному етапі трансформації суспільних відносин в Україні, все більш актуальним стає збереження здоров'я населення окремої території, що породжує широкий спектр потреб, реалізацію яких забезпечує рекреаційна галузь господарства. Зважаючи на це, а також на значні рекреаційні ресурси у різних регіонах України, виникає потреба наукового обґрунтування рекреаційної діяльності та створення найбільш сприятливих умов для життя і відпочинку людей. Рекреаційна діяльність може стати важливою в господарському комплексі багатьох регіонів, особливо тих, що мають аграрну спеціалізацію, найменше забруднення навколишнього середовища та володіють значними рекреаційними ресурсами. У територіально-рекреаційних комплексах (ТРК) таких регіонів можуть формуватися рекреаційні послуги не лише для місцевого населення, але й для потреб рекреантів з інших регіонів України.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні основ формування і функціонування курортного господарства Вінницької області.

Для досягнення мети вирішені такі завдання: розкрито сутність територіальної організації рекреаційно-оздоровчого господарства; з'ясовані передумови і чинники розвитку і становлення рекреаційно-оздоровчого комплексу регіону; здійснити аналіз розвитку і функціонування рекреаційно-оздоровчого комплексу регіону; дати аналіз господарської діяльності курорту Хмільник та санаторіїв, які входять до його складу

Ключові слова: рекреаційно-оздоровчий комплекс, курорт Хмільник, функціонально-компонентна структура, санаторій.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
1.1. Рекреаційно-оздоровчий комплекс у системі туристичної діяльності: сутність та завдання.....	6
1.2. Методологічні засади дослідження санаторно-курортного господарства.....	14
Розділ 2. ПЕРЕДУМОВИ І ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО КОМПЛЕКСУ В РЕГІОНІ.....	22
2.1. Природні ресурси.....	22
2.2. Суспільно-історичні рекреаційно-туристичні ресурси.....	24
2.3. Інфраструктура.....	25
2.4. Функціонально-компонентна структура.....	27
Розділ 3. САНАТОРНО-КУРОРТНЕ ГОСПОДАРСТВО.....	29
3.1. Територіальна структура.....	29
3.2. Структура реалізації санаторних послуг.....	35
3.3. SWOT-аналіз.....	48
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

На сучасному етапі трансформації суспільних відносин в Україні, все більш актуальним стає збереження здоров'я населення окремої території, що породжує широкий спектр потреб, реалізацію яких забезпечує рекреаційна галузь господарства. Зважаючи на це, а також на значні рекреаційні ресурси у різних регіонах України, виникає потреба наукового обґрунтування рекреаційної діяльності та створення найбільш сприятливих умов для життя і відпочинку людей. Рекреаційна діяльність може стати важливою в господарському комплексі багатьох регіонів, особливо тих, що мають аграрну спеціалізацію, найменше забруднення навколишнього середовища та володіють значними рекреаційними ресурсами. У територіально-рекреаційних комплексах (ТРК) таких регіонів можуть формуватися рекреаційні послуги не лише для місцевого населення, але й для потреб рекреантів з інших регіонів України та з-за кордону.

Розвиток рекреації суттєво впливає на стан справ у різних галузях господарства та є одним з найперспективніших напрямів структурної перебудови економіки. Таким чином є важливим виявлення наявних ресурсів і можливостей територій адміністративних областей для рекреаційної діяльності. Розробка науково-теоретичних положень та реалізація їх на практиці шляхом створення ТРК сприяла б більш ефективному використанню ресурсно-рекреаційного потенціалу територій окремих адміністративних областей України та задоволенню регіональних і локальних інтересів.

Об'єктом дослідження є курортне господарство Вінницької області України, яке є важливою регіональною ланкою в

загальнодержавній системі територіальної організації рекреаційної діяльності.

Предметом дослідження є формування і функціонування рекреаційно-оздоровчого комплексу Вінницької області.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в обґрунтуванні основ формування і функціонування курортного господарства Вінницької області.

Для досягнення мети поставлені такі завдання:

- розкрити сутність територіальної організації рекреаційно-оздоровчого господарства;
- з'ясувати передумови і чинники розвитку і становлення рекреаційно-оздоровчого комплексу регіону;
- здійснити аналіз розвитку і функціонування рекреаційно-оздоровчого комплексу регіону;
- дати аналіз господарської діяльності курорту Хмільник та санаторіїв, які входять до його складу.

Наукова новизна дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу розвитку та функціонування курортного господарства Вінницької області.

Практичне значення роботи. Теоретичні узагальнення та методичні прийоми, що викладені в дослідженні можуть бути використані для дослідження курортного господарства інших областей України. Конкретні пропозиції щодо удосконалення територіальної організації курортного господарства Вінницької області в умовах трансформації економіки України можуть використовуватися органами місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Рекреаційно-оздоровчий комплекс у системі туристичної діяльності: сутність і значення

Останнім часом відбувається інтенсивний розвиток науки й техніки, пришвидшується темп життя людства, що тією чи іншою мірою охоплює майже всі країни. В Україні йде війна, складна економічна ситуація. Ці фактори безпосередньо впливають на людину, у тому числі психологічно. Людина перебуває в постійному емоційному напруженні, на неї тисне потік інформації, сучасний темп життя вимагає постійного руху і вирішення проблем в екстремальних умовах. Тому не дивно, що в розвинутих країнах велику увагу приділяють соціальній сфері. Важливою частиною політики соціального захисту, що спрямована на підтримання людини в сучасних умовах, є туризм. Можна стверджувати, що він впливає не тільки на емоційні почуття та здоров'я людини, а й на формування особистості в цілому.

Домінантою лікувально-оздоровчого туризму є прагнення суб'єкта оздоровитися в процесі лікування.

Подорожуючи, турист може з різною метою підходити до санаторно-курортного туризму (залежно від лікувального фактора):

- із загальнооздоровчою метою (клімат, відпочинок, корисні для здоров'я дії повітря, сонця, води (морської та річкової) фізичних дій;
- лікування - як супутня програма, тобто не як основна мета;
- лікування за призначенням лікаря - як основна мета туризму (відвідання курорту, водо-, грязелікарні, спеціалізованого санаторію, клініки тощо).

Для організованого надання лікувально-оздоровчих послуг необхідна наявність рекреаційно-туристичних ресурсів, тобто сукупності об'єктів і явищ природного та антропогенного походження; природні та культурно-історичні комплекси, які використовуються для туризму, лікування та відпочинку. Вони поділяються на природні та соціальні. До першої групи належать: кліматичні особливості території, водні ресурси (річки, озера, мінеральні та грязеві джерела, штучні водойми, моря, океани), мальовничі ландшафти, рослинний та тваринний світ тощо. Вони є визначальними для лікувального туризму. Друга група соціально-економічних ресурсів (культурні об'єкти, пам'ятки історії, етнографії, архітектури) не є визначальними для цього виду туризму.

Із цього зрозуміло, що суб'єкти санаторно-курортного туризму (а саме контрагенти чи виконавці послуг): санаторії, пансіонати, будинки відпочинку тощо повинні бути розташовані у відповідних місцевостях, які володіють необхідними природними ресурсами. Такі місцевості, як правило, і є курортами.

Згідно із Законом України «Про курорти», курорт - це освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, які використовуються з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації, підлягає особливій охороні. Курорт повинен мати: офіційне визнання, необхідне для встановлення в межах відповідної місцевості визначеного правового режиму, наприклад, на охорону природних лікувальних ресурсів, що забезпечують нормальне функціонування курорту та його розвиток; спеціальні прилади, будівлі та заклади для раціонального застосування курортних факторів (бурові свердловини, бювети, водолікарні, грязелікарні, пляжі, в тому числі лікувальні,

аеросолярії, кліматопавільйони тощо); лікувально-профілактичні заклади, що забезпечують медичне обслуговування хворих, а на кліматичних курортах, крім того, оздоровчі заклади (для організації відпочинку та туризму); спортивні споруди та майданчики, культурні заклади, заклади громадського харчування та побутове обслуговування.

Кожна природна курортна територія - це унікальне ландшафтне, геологічне, економіко-географічне утворення, що є основною самостійною структурною одиницею курортно-рекреаційної галузі як складової туристичної індустрії.

Сучасна курортологія - це медична наукова дисципліна, яка вивчає цілющі властивості природних фізичних факторів, характер їх дії на організм людини, можливості їх застосування з лікувальною та профілактичною метою під час санаторно-курортного лікування й методи застосування курортних факторів при різних захворюваннях.

У курортному відношенні в Україні розрізняють кілька кліматичних районів. У Західній Україні (обласні центри - Львів, Івано-Франківськ, Чернівці, Ужгород) виділяють дві зони – Прикарпаття й Закарпаття, які трохи відмінні одна від одної кліматичними властивостями. Тут є курорти: Верховина, Ворохта, Косів, Любінь Великий, Моршин, Трускавець, Немирів, Свалявська група курортів, Синяк, Східниця, Черче, Шкло, Яремча.

Більшість курортів використовує два і більше курортних факторів, які є в наявності, адже важливим принципом санаторно-курортного лікування є комплексний підхід. Під комплексним підходом (комплексністю) розуміють використання різних природних лікувальних факторів у поєднанні з дієтотерапією, фізико-терапевтичними процедурами, ліками та іншими лікувальними засобами й методами. При цьому важливим є природність лікувальної дії, природні фактори, які в процесі еволюції справляли постійний вплив на людину. Крім того,

людина під час санаторно-курортного лікування зазнає позитивного впливу від того, що змінює звичайну обстановку: звільняється від щоденних турбот, пов'язаних із роботою і побутом, уникає несприятливих подразнюючих впливів, які часто є чинниками, що викликали або підтримували процес хвороби. На курорті турист має можливість перебувати тривалий час на свіжому повітрі. Комфорт, затишок, увага з боку персоналу, культурні заходи сприяють створенню в рекреанта добрих емоцій, необхідних для відновлення організму, психологічного здоров'я.

Основним типовим для санаторно-курортного лікування закладом є санаторії. Це - медичний заклад, в якому з лікувально-профілактичними цілями використовуються природні фактори (клімат, мінеральні води, лікувальні грязі) у поєднанні з фізіотерапією, лікувальною фізкультурою та іншими методами лікування при обов'язковому дотриманні хворим санаторного та курортного режимів, адже в санаторії направляють хворих із початковими стадіями захворювання або після перенесення тяжких хвороб, операцій.

Функціонують санаторії для дорослих, дітей, підлітків, а також для батьків із дітьми. Поряд із санаторіями розташованими на курортах, існують так звані приміські санаторії або санаторії місцевого значення, розташовані поза курортами. Вони призначені для хворих, яким рекомендується бути у звичних кліматичних умовах, протипоказані далекі поїздки, для хворих, які страждають на ранні стадії захворювання, або тих, хто доліковується після виписки з лікарні.

В основному санаторії спеціалізовані, можуть бути однопрофільні (для лікування однорідних захворювань, наприклад, хвороб органів дихання нетуберкульозного характеру, при більш вузькому медичному профілі - наприклад, тільки для хворих на бронхіальну астму), або багатпрофільні - із двома і більше спеціалізованими відділеннями для

лікування, наприклад, хвороб органів кровообігу (кардіологічний профіль) і функціональних порушень нервової системи (неврологічний профіль).

Типи спеціалізованих санаторіїв для хворих:

- із захворюваннями органів кровообігу;
- із захворюваннями органів травлення;
- із порушенням обміну речовин;
- із захворюваннями нервової системи;
- із захворюваннями органів дихання нетуберкульозного характеру;
- із захворюваннями органів руху;
- із гінекологічними захворюваннями;
- із захворюваннями шкіри;
- із захворюваннями нирок та сечовивідних шляхів.

Терміни лікування хворих у санаторіях різні. На бальнеологічних і грязевих курортах, а також у приміських санаторіях для лікування хворих із захворюваннями органів кровообігу, травлення, руху, шкіри, гінекології, периферійної та центральної нервової системи, із порушенням обміну речовин установлений термін 26 днів. На кліматичних курортах та приміських санаторіях, де показане лікування хворих із нетуберкульозними захворюваннями органів дихання і функціональними порушеннями нервової системи, встановлено термін лікування 24 дні. В санаторіях для лікування хворих із запаленнями нирок - 48 днів, у санаторіях та відділеннях для лікування хворих із наслідками травм і захворювань спинного мозку - 52 дні.

Крім лікування в санаторіях, на багатьох курортах організовується амбулаторне лікування. Лікувально-діагностичне обслуговування хворих здійснюється курортними поліклініками. Розміщують амбулаторних хворих у пансіонатах, готелях, на квартирах. Харчування

для них організовується в дієтичних їдальнях курортів. Можливе прикріплення таких приїжджих на лікування й харчування до санаторію.

При направленні на амбулаторне лікування необхідно враховувати, що туристи можуть бути розміщені на квартирах, що віддалені від загальнокурортного лікувального закладу та їдальні, але таке житло рекомендується тим, хто не потребує санаторних умов.

Дитячі санаторії призначені для доліковування в них дітей після тяжких захворювань і операцій. Профіль дитячих санаторіїв, їх структура й організація роботи базується на загальноприйнятих для санаторіїв принципах.

Втім, вони мають і свою специфіку: лікування поєднується з навчально-виховним процесом за програмою, затвердженою Міністерством науки та освіти України. Розрізняють санаторії для дітей раннього (1-3 роки), дошкільного (до 7 років) і шкільного (до 14 років) віку, із терміном лікування від 45 днів до 4-х місяців. Їх створюють у приміських зонах і на курортах, де вони, як правило, розташовані поза зоною санаторіїв для дорослих та подалі від транспортних магістралей, на зазелених ділянках із майданчиками для спорту.

У системі санаторно-курортного туризму свою нішу мають і пансіонати. У пансіонатах, розташованих на бальнеологічних курортах, розміщуються туристи, які користуються амбулаторним лікуванням. Пансіонати, розташовані на кліматичних курортах, у приміських і дачних місцевостях, в основному призначені для відпочинку. Тут відпочиваючим надається харчування та житло, що забезпечує необхідні побутові умови. При пансіонатах є медпункти. Туристи користуються загальною курортною інфраструктурою. У пансіонатах, розташованих у місцевостях, де є курортні поліклініки або санаторії, за бажанням відпочиваючих та за наявності медичного висновку за окрему плату може надаватися необхідне лікування.

Санаторії-профілакторії - це медичні заклади санаторного типу для проведення лікувально-оздоровчих заходів без відриву працівників від виробничої діяльності (перебування в санаторії-гірофілакторії у нічний та вільний від виробничої діяльності час). Термін лікування 24 дні. Великі санаторії-профілакторії мають кабінети електроопромінення, водогрязелікарні, аеросолярії, інгаляторій кабінети та ін.

Будинок відпочинку - це оздоровчий заклад із регламентованим режимом, призначений для відпочинку практично здорових людей. У будинках відпочинку є спортивні майданчики, зали, інші споруди, приміщення для загартування та кліматичних процедур. Усю спортивно-оздоровчу роботу організовує інструктор із фізичного виховання. В кожному будинку відпочинку працює медпункт (залежно від пропускнуої здатності), його очолює лікар (якщо 400 і більше місць) або фельдшер (від 200 до 350 місць), які призначають та контролюють режим активного відпочинку з врахуванням віку, професії, стану здоров'я відпочиваючих.

У великих будинках відпочинку функціонує стоматологічний кабінет, а також кабінети лікувального масажу та фізіотерапії. Харчування в більшості розраховане на здорових людей, які не потребують спеціальних дієт. Термін відпочинку від 12 до 24-х днів.

Розрізняють будинки відпочинку загального типу та спеціалізовані - для батьків з дітьми, вагітних жінок та молоді. Існують також «плаваючі будинки відпочинку» - на річкових та морських суднах. У будинках відпочинку для батьків із дітьми працюють лікарі-педіатри та вихователі, обладнуються приміщення та майданчики для ігор і занять спортом.

Бази відпочинку служать для розміщення, харчування, відпочинку, туристично-екскурсійного, культурно-побутового та фізкультурно-оздоровчого обслуговування туристів та екскурсантів. Відмінність

туристичної бази від інших закладів відпочинку полягає у тому, що тут проводяться спеціальні туристичні заходи, походи, по дорожжі, змагання, навчання прийомам та навичкам спортивного туризму й орієнтування на місцевості. Як правило, туристичні бази розміщуються в будинках готельного типу. Залежно від місцезнаходження та спеціалізації, бази можуть мати певний комплекс спортивних споруд та майданчиків, пункти прокату спортивного спорядження та інвентарю для різних видів спорту. На базах, де передбачено відпочинок з дітьми, створюють дитячі майданчики.

Бальнеолікарня - медичний заклад для проведення процедур (ванн, душів, промивань, зрошень, інгаляцій тощо) переважно з використанням природних мінеральних вод. На курортах, поряд із самостійними бальнеолікарнями, розташованими у банній будівлі, функціонує бальнеологічний відділ у складі санаторію. Якщо в одній будівлі розташовують бальнеолікарню і грязелікарню, то заклад називається бальнеогрязелікарнею. Будують їх, як правило, на базі джерел мінеральних вод. Загальнокурортні бальнеолікарні звичайно розраховані на 20-70 ванн, відділення при санаторіях - на 5-6 ванн. До складу основних приміщень входять: кабінет лікаря, ванний зал або ванні кабінети, процедурні кабінети тощо. При деяких бальнеолікарнях облаштовують лікувальні басейни.

Грязелікарня - медичний заклад для проведення процедур із застосуванням лікувальних грязей. Поряд із самостійною грязелікарнею функціонує відділення у складі санаторію.

Різноманітність структури санаторно-курортного туризму викликана специфікою призначення кожного структурного підрозділу, який має свою мету, ресурс та особливості.

1.2. Методологічні засади дослідження санаторно-курортного господарства

Для формування методологічних засад сервісного управління підприємствами курортно-рекреаційної сфери доцільною є декомпозиція сервісних характеристик їх діяльності на основі конкретизації змістовного наповнення. До сервісної характеристики «матеріально-технічна база та місцезнаходження підприємства» доцільно віднести такі субхарактеристики, як лікувальний профіль, природно-рекреаційні та інфраструктурні ресурси. Сервісну характеристику «наповнюваність курортно-рекреаційних послуг» формують субхарактеристики «асортимент послуги» та «якість послуг». До сервісної характеристики «процес надання послуг» включено субхарактеристики надійності, безпечності послуги, інформаційного забезпечення, оперативності задоволення потреб споживачів, інноваційність обслуговуючих технологій. Сервісну характеристику «сервісна взаємодія» формують субхарактеристики, які відображають сутність сервісного управління, а саме: сервісні компетентності, сервісну поведінку, комунікативні вміння персоналу [20, 30, 56].

Для відображення специфічних принципів сервісного управління до субхарактеристики «сервісні компетентності персоналу» відноситься знання персоналом споживчих характеристик послуги, особливостей споживчої поведінки, потреб споживачів та способів їх задоволення, процесу надання курортно-рекреаційної послуги, вміння ідентифікувати складові споживчої поведінки, вирішувати стандартні та нестандартні ситуації, які виникають у процесі сервісної взаємодії. Зосереджено увагу на доцільності виокремлення сервісних компетентностей управлінського персоналу, якими є знання методологічних основ формування стратегії сервісного управління, вміння управляти сервісною діяльністю та

розробляти заходи з підвищення результативності сервісного управління підприємствами. До субхарактеристики «сервісна поведінка персоналу» включено знання методик продажів і вміння конструктивно спілкуватись зі споживачами та самоорганізованість. До субхарактеристики «комунікативні вміння персоналу» відносять вербальні та невербальні вміння персоналу формувати взаємодію зі споживачами по аудіальному, візуальному та кінестетичному каналах [1].

Конкретизація змістовного навантаження сервісних характеристик підприємств курортно-рекреаційної сфери визначає механізми їх взаємопроникнення у процеси, що обумовлюють зв'язки між суб'єктами сервісної взаємодії, сприяють максимізації якості сервісу і формують сервісну атрактивність підприємства [22].

За результатами дослідження підприємств курортно-рекреаційної сфери економісти вважають, що сегмент сервісно атрактивних підприємств становить 10% [21]. Базова концепція їх систем управління спрямована на: розвиток матеріально-технічної бази; розширення пропозиції курортно-рекреаційних послуг; застосування інноваційних технологій у процесі надання курортно-рекреаційних послуг та обслуговування споживачів; підвищення професійної компетентності персоналу; формування цільових сегментів споживачів [32]. Максимальне значення сервісних характеристик підприємств є сервісними атракторами, які дозволяють конкретизувати цілі та напрями реалізації сервісного управління.

У міру розвитку пропозиції курортно-рекреаційних послуг запити та очікування споживачів суттєво диференціюються. Саме тому в умовах високої динаміки змін споживчого попиту максимізація споживчих характеристик послуг повинна базуватися на здатності управлінського персоналу підприємств курортно-рекреаційної сфери

ідентифікувати сегменти споживачів за ознаками, які відображають функціональне призначення сервісного управління.

Процес сегментації включає такі етапи: визначення основних ознак сегментації споживачів курортно-рекреаційних послуг (географічні, демографічні, соціально-економічні, психографічні, поведінкові); групування споживачів курортно-рекреаційних послуг за рівнем важливості сервісних характеристик підприємств; ідентифікація споживчих сегментів за сервісними ознаками, які корелюють з основними [6].

Основними ознаками сегментації споживачів є: країна/регіон, з яких прибувають споживачі; рівень доходу; вид занять; джерело оплати послуги; джерело отримання інформації щодо послуги; мета придбання; місце отримання послуги; термін перебування; освіта [3–4].

Групування споживачів за рівнем важливості для них сервісних характеристик здійснюють за результатами рейтингової оцінки [22]. Існує чотири споживчі сегменти: «місцеорієнтовані споживачі», «споживачі, орієнтовані на зовнішні характеристики підприємства», «споживачі, орієнтовані на якість послуги», «сервісно-орієнтовані споживачі» [21].

Сегмент «місцеорієнтовані споживачі» формує сукупність споживачів, для яких детермінантною сервісною характеристикою підприємства є його місцезнаходження. До сегмента «споживачі, орієнтовані на зовнішні характеристики підприємства» віднесено споживачів, які надають вагомого значення ресурсному забезпеченню матеріально-технічної бази та місцезнаходженню підприємства курортно-рекреаційної сфери. Сегмент «споживачі, орієнтовані на якість послуги» формують споживачі, які надають великого значення кількісній та якісній характеристикам послуг підприємств курортно-рекреаційної сфери. До сегмента «сервісно-орієнтовані споживачі» належать споживачі, які

надають перевагу у задоволенні споживчих потреб наявності сервісних атракторів підприємства [19].

Використання методики багаторівневої сегментації споживачів курортно-рекреаційних послуг надає можливість формувати систему сервісного управління, орієнтовану на максимальне задоволення персоніфікованих потреб споживачів відповідно до портфеля сервісних характеристик підприємства.

Теоретичні та методологічні положення управління підприємствами курортно-рекреаційної сфери, питання щодо його впливу на економіку регіонів, дослідження механізму державного регулювання санаторно-курортною та оздоровчою діяльністю у сучасний період розвитку економічних відносин висвітлено у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених [1–5, 7, 9, 12, 18, 20, 22, 23–25, 33–35].

Дослідженню проблем рекреаційно-оздоровчої сфери, туристичної галузі, територіальних рекреаційних, туристично-рекреаційних та санаторно-курортних і систем присвячені ряд праць [2, 21, 22, 26–30, 36–38].

Географію рекреаційних систем, теорію рекреалогії оптимізацію рекреаційної діяльності з метою забезпечення потреб населення для оздоровлення і відпочинку розкрито у працях Бейдика О. О. [2–5], Любіцевої О. О. [20], Мацоли В. І. [21], Божук Т.І. [6] та ін.

Однак ряд питань щодо формування та особливостей розвитку санаторно-курортного комплексу залишаються недостатньо дослідженими. У наукових розробках наголошується на складності даного явища і його багатогранності. У сучасних умовах виникає необхідність поглибленого вивчення та комплексного аналізу санаторно-курортного комплексу з позицій системного підходу, що формує комплексне розуміння даного явища. Слід зазначити, що у науковій

літературі немає однозначного тлумачення санаторно-курортного комплексу як системного об'єкта.

Аналіз літературних джерел дозволив узагальнити у табл. 1.2. визначення різних типів санаторно-курортних і оздоровчих підприємств з урахуванням функціональної та територіальної ознак

Таблиця 1.1

Методологічні підходи до змісту поняття „санаторно-курортний комплекс” [укладено за 7]

Підхід до визначення поняття	Зміст визначення
Територіальний міжгалузевий виробничий комплекс	Розглядається з трьох позицій, а саме як: територіальний об'єкт управління; суб'єкт господарювання; економічний суб'єкт.
Кластерний підхід	Розглядається як: галузь економіки; соціальна структура; регіональний комплекс Об'єднано: локалізовані взаємопов'язані підприємства; науково-дослідні інститути; навчальні заклади; постачальники ресурсів та спеціалізованих послуг; споживачі; інфраструктура та інші інноваційно спрямовані організації
Міжгалузевий господарський комплекс	Виокремлено 4 структурні підрозділи: функціонально-галузевий; організаційно-управлінський; соціально-економічний; територіально-виробничий
Територіальне міжгалузеве утворення	Сукупність організацій, що: - об'єднані за територіальною ознакою у курортній місцевості; вирішують соціально-економічні завдання; мають високий ступінь взаємозв'язку між собою
Міжгалузевий комплекс	Об'єднано такі галузі, як охорона здоров'я, туризм та рекреаційна сфера
Виробничий господарський комплекс	Сукупність рекреаційно-орієнтованих підприємств матеріального і нематеріального виробництва

Таблиця 1.2

Типізація санаторно-курортних і оздоровчих підприємств
з урахуванням функціональної та територіальної ознак

Тип санаторно-курортних та оздоровчих підприємств	Визначення
Санаторій	Спеціалізований засіб розміщення, що забезпечує надання послуг комплексного лікування, медичної реабілітації та профілактики за допомогою природних чинників (клімат, мінеральні води, лікувальні грязі, морські купання, сонцелікування тощо) у поєднанні з дієтотерапією, фізіотерапією, медикаментозним лікуванням та іншими методами санаторно-курортного лікування (у регламентованому режимі), розташований на території курорту чи лікувально-оздоровчої місцевості
Санаторій-профілакторій	Спеціалізований засіб розміщення санаторно-курортного типу відомчого підпорядкування, що забезпечує надання послуг комплексного лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань, дієтотерапії, лікувальної фізкультури та інших методів санаторно-курортного лікування (у регламентному режимі), розташований як правило, у межах курортів, рекреаційних та приміських зон або на території підприємства-засновника при наданні санаторно-курортної послуги без відриву від виробництва, навчання.
Пансіонат лікуванням	3 Спеціалізований засіб розміщення, що забезпечує умови для загального оздоровлення та відпочинку (має умови для надання медичних і профілактичних послуг та лікування), розташований на території курорту чи лікувально-оздоровчої місцевості.

Закінчення табл. 1.2	
Курортний готель	Засіб розміщення, який знаходиться на території курорту та має умови для відпочинку та оздоровлення.
Спа-готель	Засіб розміщення зі спа-зоною, який має умови для відпочинку та оздоровлення та розташований, як правило, у межах курортів, рекреаційних та приміських зон.
Пансіонат відпочинку	Засіб розміщення,, призначений для відпочинку та оздоровлення, розташований, як правило, у межах курортів, у рекреаційних та приміських зонах
Будинок відпочинку	Засіб розміщення, призначений для відпочинку, розташований, як правило, у межах курортів, у рекреаційних та приміських зонах з регламентованим режимом харчування та відпочинку.
База та інші оздоровчі підприємства	Засіб розміщення, призначений для відпочинку, розташований, як правило, у рекреаційних та приміських зонах
Підприємства 1–2-денного перебування	Засіб розміщення, призначений для короткострокового перебування, розташований, як правило, у рекреаційних та приміських зонах

Критичне осмислення теоретичних та методологічних положень управління дозволяє констатувати про їх фрагментарність та суперечливість щодо застосування в управлінні підприємствами курортно-рекреаційної сфери. Малодослідженими залишаються питання: аналітичного обґрунтування засад функціонування підприємств курортно-рекреаційної сфери в умовах трансформаційних

зрушень; формування та розвитку термінологічного апарату курортно-рекреаційної сфери; розроблення теоретичних положень сервісного управління підприємствами; визначення структурних параметрів розвитку підприємств курортно-рекреаційної сфери; оцінювання результативності сервісного управління підприємствами.

РОЗДІЛ 2

ПЕРЕДУМОВИ І ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КУРОРТНОЇ ГАЛУЗІ В РЕГІОНІ

2.1. Природні ресурси

Важливою складовою у структурі рекреаційно-ресурсного потенціалу є *природні ресурси* – об’єкти та явища натурального походження, залучені у сферу рекреації та туризму [2].

Одним з факторів, що визначає ступінь придатності території для рекреаційної діяльності, є *рельєф*. Сучасна поверхня області – це хвиляста, подекуди горбиста рівнина. В геоморфологічному відношенні Вінниччину поділяють на три частини: Придністров’я, Побужжя, Придніпровська височина. Вінницьке Придністров’я – це своєрідна «гірська країна», для якої характерні цікаві форми вивітрювання. Побужжя значно менше розчленоване долинами річок. Кристалічні породи тут виходять на поверхню в долинах річок, утворюючи пороги.

Північна частина області зайнята Придніпровською височиною. Її схили порізані численними долинами річок і ярами, особливо в південно-східній частині. За термічним режимом та режимом зволоження *клімат* Вінницької області є помірно-континентальним [46]. Комфортність температурних умов в межах Вінницької області складає близько 3 балів влітку і 2 балів для зимового відпочинку. Земельний фонд Вінницької області станом на 01.01.2022 р. складає 2649,26 тис. га [10]. Частка земель оздоровчого та рекреаційного призначення складає всього 1,43 тис. га (0,05 % площі області) [16]. Це надзвичайно низький показник, серед районів області, порівнянно

великою часткою земель рекреаційного призначення виділяються Хмельницький, Вінницький, Крижопільський, Тульчинський райони. Потенційно придатними для рекреації є лісові, лучні території, насадження. Найбільше земель, потенційно придатних для рекреаційного використання мають Жмеринський, Немирівський, Літинський, Тульчинський райони. Вінницька область є однією з найбагатших за запасами *водних ресурсів*. Область має досить густу мережу річок, що представлена річковими системами Південного Бугу, Дністра і Дніпра. Глибина річок сприятлива для занять усіма видами водного спорту, туризму. Значна кількість водних ресурсів області акумулюється в озерах, водосховищах і ставках. Найвищий бал забезпеченості водними ресурсами мають Бершадський, Вінницький, Гайсинський, Могилів-Подільський, Немирівський райони; менш забезпечені Жмеринський, Козятинський, Оратівський, Чечельницький. Вінниччина багата якісними мінеральними та прісними *підземними водами*. На території області розвідано та враховано державним балансом Хмельницьке родовище мінеральних лікувальних радонових вод (5 ділянок), родовище столових вод «Регіна» (4 джерела), 17 родовищ прісних вод (44 окремих ділянки). Розвідується Немирівське родовище мінеральних радонових вод, Бронницьке мінеральної лікувально-столової води, декілька родовищ столових вод. Найбільш придатними для відпочинку та оздоровлення серед рослинних ресурсів є *ліси*. Станом на 01.01.2023 р. в області налічувалась 376,90 тис. га земель лісового фонду, з них вкрито лісовою рослинністю – 364,52 тис. га (13,7 % від загальної площі області) [47]. Найбільшу забезпеченість лісовими рекреаційними ресурсами мають Чечельницький, Піщанський, Тульчинський, Тростянецький, Літинський, Жмеринський райони області. *Об'єкти*

*природоохоронного фонду, за винятком заповідників, теж складають рекреаційний потенціал Вінниччини. Станом на 1.01.2023 р. на території Вінницької області функціонувало 338 природоохоронних об'єктів, серед яких: 90 заказників, 182 пам'яток природи, 36 парків пам'яток садово-паркового мистецтва та 30 заповідних урочищ [13]. Загалом території і об'єкти природно-заповідного фонду Вінниччини займають 23878,67 га, що складає лише 0,78 % від площі області [14]. Найвищий відсоток заповідності спостерігається в Чечельницькому та Жмеринському районах. Вінницька область розташована в межах Подільської та Придніпровської височин, тому потенціал її рекреаційних територій (здатність приймати рекреаційне навантаження) можна оцінити 2 балами. Підсумувавши оцінки вище вказаних показників, зроблено висновок, що найбільшу *забезпеченість природними рекреаційними ресурсами* мають Вінницький, Літинський, Муровано-Куриловецький, Могилів-Подільський, Хмільницький, Жмеринський та Немирівський райони.*

2.2. Суспільно-історичні рекреаційно-туристичні ресурси

Значення суспільно-історичних рекреаційних ресурсів у формуванні ТРК Вінницької області визначається наявністю пам'яток архітектури, археології, історії, культури та етнографії.

Територія Вінницької області багата на археологічні пам'ятки з часів раннього палеоліту до часів Київської Русі, які зосереджені переважно в долині р. Південний Буг [40]. Однією з найвизначніших пам'яток є Немирівське скіфське городище VII – VI ст. до н.е. Визначною духовною пам'яткою Вінниччини є Бушанський скельний храм (с. Буша Ямпільського району). До державного реєстру

нерухомих об'єктів культурної спадщини області внесено 580 пам'яток архітектури та містобудування, з них 111 національного значення. Найдавнішим комплексом культового призначення є скельний монастир в с. Лядова Могилів-Подільського району (XI ст.) [48]. Найбільш різноманітними за своєю архітектурою серед пам'яток Вінниччини є численні дерев'яні церкви та дзвіниці XVIII – поч. XX ст. [45]. До класичних зразків дерев'яних храмів Поділля належать церкви: Миколаївська 1746 р. у м. Вінниці, Михайлівська 1752 р. у Вороновиці тощо. Найвагомішою є архітектурна спадщина садово-паркових комплексів і ансамблів збудованих в середині XIX – початку XX ст.ст. На території області їх нараховується близько 36 [43]. Серед добре збережених пам'яток можна назвати палацовий ансамбль Ф.Потоцького в м. Тульчині. Також з Вінниччиною пов'язані імена багатьох видатних, талановитих вчених, письменників, композиторів.

Найвищу оцінку історико-культурного надбання мають Вінницький, Гайсинський, Іллінецький, Могилів-Подільський, Немирівський та Тульчинський райони; найнижча забезпеченість історико-культурними ресурсами характерна для Чернівецького та Чечельницького районів.

2.3. Інфраструктура

Освоєння природно-рекреаційного потенціалу області тісно пов'язане з рівнем господарського розвитку території та регіональної інфраструктури. З точки зору організації інфраструктурного забезпечення рекреаційного процесу у Вінницькій області одне з провідних місць належить транспортній системі, яка визначає

доступність території для рекреантів. Найбільше значення в структурі туристських перевезень мають автомобільний та залізничний транспорт, при суттєвій перевазі першого. Найвищий показник транспортної доступності спостерігається у Вінницькому, Іллінецькому, Козятинському, Могилів-Подільському, Тульчинському районах. Найнижчий показник має Чечельницький район [36].

Важливим елементом при формуванні та функціонуванні ТРК, невід'ємною складовою індустрії туризму і відпочинку є готельне господарство, яке в області представлене 25 підприємствами [38]. Найвищий показник забезпеченості підприємствами готельного господарства має лише Вінницький район області.

Соціальна інфраструктура в Вінницькій області представлена закладами торгівлі та ресторанного господарства, підприємствами побутового обслуговування, лікувально-оздоровчими закладами, туристичними організаціями. Мережа підприємств ресторанного господарства області охоплює ресторани, кафе, бари, їдальні і має тенденцію до скорочення. Серед районів найвищу забезпеченість даними підприємствами мають такі райони, як Барський, Вінницький, Гайсинський, Липовецький, Літинський, Могилів-Подільський, Теплицький і Тульчинський. Найвищу забезпеченість закладами торгівлі мають Вінницький, Козятинський, Тростянецький, Немирівський, найнижчу Чечельницький, Іллінецький, Муровано-Куриловецький райони та ще ряд інших [30].

Мережа підприємств побутового обслуговування Вінниччини характеризується нерівномірністю розміщення. Вищою густота закладів послуг є в районах, центрами яких є міста обласного підпорядкування. Мережа культурного обслуговування області

нараховує 1035 бібліотек, 1179 закладів культури клубного типу, 2 професійних театри, 25 музеїв, філармонію [31, 39].

Найбільше значення для розвитку рекреації мають санаторно-курортні установи та інші заклади відпочинку. Найвищу забезпеченість санаторно-курортними установами та закладами відпочинку мають Хмельницький, Вінницький, Могилів-Подільський райони [37]. Крім того, на Вінниччині у 2022 р. функціонувало 806 дитячих оздоровчих таборів. Загалом інфраструктура рекреаційної галузі Вінницької області розвинена недостатньо, що значно стримує вихід області на ринок рекреаційних послуг. Відносно високий рівень інфраструктурного забезпечення рекреаційного процесу мають Вінницький, Могилів-Подільський, Барський, Гайсинський райони, інші райони відстають від них.

2.4. Функціонально-компонентна структура

Функціонально-компонентну структуру ТРК Вінницької області складають 931 закладів, з яких 30 лікувальні установи, 809 – заклади оздоровчо-спортивної рекреації, 92 – заклади туризму і пізнавальної рекреації. В структурі територіально-рекреаційного комплексу значно переважають *оздоровчі заклади* (87%), які спеціалізуються на оздоровчому відпочинку. Ці заклади представлені базами відпочинку (3) та дитячими оздоровчими таборами (806) загальною кількістю 442 місць. В оздоровчих закладах області щорічно оздоровлюється близько 90 тис. чол [44]. Слід відмітити суттєву перевагу в структурі оздоровчих закладів - дитячих таборів. Найбільша кількість таборів розташувалась у Вінницькому, Могилів-Подільському, Хмельницькому районах. В межах області розташовано також 3 бази

відпочинку, які спеціалізуються на загальнооздоровчому відпочинку. *Курортно-лікувальна рекреація* на території області представлена 30 лікувальними закладами - 23 – санаторії, 1 пансіонат з лікуванням, 6 – санаторіїв-профілакторіїв, із загальною кількістю місць у місяць максимального заповнення – 6159. У лікувальних закладах області щорічно одержують лікування більше 60 тис. чол. Рекреаційною зоною області є м. Хмільник з унікальними природними рекреаційними ресурсами, де розташований ряд санаторіїв: ЦВКС «Хмільник», МРЦ «Південний Буг», «Радон», «Поділля» та ін. Відомі в області та за її межами і такі санаторії, як «Авангард» в м. Немирів, «Сокілець» в с. Сокілець Немирівського району тощо. У розміщенні лікувально-оздоровчих закладів Вінницької області можна виділити наступні особливості: орієнтація на природні рекреаційні ресурси – мінеральні води, лікувальні грязі, значні лісові масиви та мальовничість території. Розвитку *пізнавальної рекреації* у Вінницькій області сприяє наявність великої кількості пам'яток історії, архітектури, археології та мистецтва, з них 146 мають державне значення; а також 25 готелей, 25 музеїв та 42 ліцензованих туристичних підприємства. Культурно-розважальний напрямок рекреаційної діяльності передбачає ознайомлення з історико-культурними пам'ятками області, відвідування музеїв, фестивалів та інших об'єктів культури. Кількість екскурсантів у 2021 р. склала 19,3 тис. чол, що на 7% більше попереднього року. На сучасному етапі важливого значення набуває розвиток туристично-альтернативного (відновлювального) напрямку рекреаційної діяльності. Даний напрямок є формою активного відпочинку з екологічно значимим наповненням. Серед напрямків екотуризму у межах Вінницької області, на нашу думку, доцільно розвивати: археологічний туризм,

ландшафтно-екологічний, гідроекологічний, агроекологічний туризм та багато інших. Зважаючи на аграрну спеціалізацію Вінниччини важливим напрямком рекреаційної діяльності є сільський зелений туризм. На сучасному етапі сільський зелений туризм розвивається в багатьох районах області, серед яких слід назвати Барський, Муровано-Куриловецький, Погребищенський, Могилів-Подільський.

РОЗДІЛ 3

САНАТОРНО-КУРОРТНЕ ГОСПОДАРСТВО

3.1. Територіальна структура

Враховуючи характер рекреаційної спеціалізації та ступінь її розвитку, рівень рекреаційної освоєності території, схожість проблем перспективного розвитку з позицій рекреації, наявність рекреаційних ресурсів та їх територіальні комбінації, керуючись принципом єдності рекреаційного районування з адміністративно-територіальним поділом, виділяють на території Вінницької області 55 елементів територіальної структури: 6 рекреаційних районів (Центральний (Середньобузький), Північний (Верхньобузький), Південний (Придністровський), Західний (Середньомурафський), Північно-Східний, Південно-Східний; 13 рекреаційних центрів; 36 рекреаційних пунктів.

Особливістю територіальної структури рекреаційного комплексу Вінницької області є нерівномірність розміщення її елементів. Основні структурні елементи – рекреаційні пункти і центри сформувались вздовж річок, зокрема Південного Бугу та Дністра; на території області відсутні сформовані рекреаційні вузли, Вінниця – найбільший рекреаційний центр області, одночасно виконує функції організаційного ядра обласного територіально-рекреаційного комплексу.

Найбільш сформованим є *Центральний (Середньобузький)* рекреаційний район, що розташований в середній течії річки Південний Буг. Район охоплює території Вінницького, Тульчинського, Тиврівського, Немирівського, Тростянецького та Гайсинського

адміністративних районів та виконує оздоровчо-спортивно-лікувально-пізнавальну функцію. На території Центрального рекреаційного району можна виділити 5 рекреаційних центрів та 12 рекреаційних пунктів. Важливу роль у формуванні територіально-рекреаційного комплексу області відіграє рекреаційний поліфункціональний центр *Вінниця*, що знаходиться у вузлі залізничних, автомобільних магістралей та повітряних трас, має досить забезпечену матеріально-технічну базу. Важливими лікувально-пізнавальними рекреаційними центрами є Тульчин, Немирів, Ладижин, лікувально-оздоровчим центром є с. Степашки Гайсинського району. Серед рекреаційних пунктів району слід виділити: с. Тиманівка Тульчинського району, с. Сокілець Немирівського району, м. Гнівань Тиврівського району, с. Журалівка Тульчинського району, с. Ободівка Тростянецького району, с. Селище Тиврівського району, с. Вовчок Немирівського району, м. Гайсин, смт. Тиврів, смт Брацлав, с. Новоселівка Гайсинського району, смт Вороновиця Вінницького району.

Північний (Верхньобузький) рекреаційний район розміщений у верхній течії р. Південний Буг. Він охоплює Хмельницький, Калинівський та Літинський адміністративні райони. Має найбільші в області запаси мінеральних радонових вод та лікувальних грязей, 23 об'єкти природно-заповідного фонду (у т.ч. – 6 – загальнодержавного значення), близько 373 історико-культурних пам'яток. На території Північного рекреаційного району можна виділити в якості основного притягуючого ядра лікувально-пізнавальний рекреаційний центр м. Хмельник; 5 рекреаційних пунктів: с. Сосни Літинського району, смт Літин, с. Хомутиці Калинівського району, с. Дяківці Літинського району, с. Порик Хмельницького району. Північний рекреаційний

район спеціалізується на розвитку лікувальної та пізнавальної рекреації.

Південний (Придністровський) рекреаційний район розташований в басейні Дністра і об'єднує території Муровано-Куриловецького, Могилів-Подільського, Чернівецького, Ямпільського та Томашпільського адміністративних районів. Домінуючою є оздоровчо-пізнавальна функція, в районі сприятливі умови для всіх видів рекреаційної діяльності – лікування, спортивного туризму, пляжно-купального відпочинку, екскурсійної діяльності, мисливства, рибальства. На території Південного рекреаційного району можна виділити 2 рекреаційних центри (міста Могилів-Подільський, Ямпіль) та 4 рекреаційних пункти: с. Буша Ямпільського району, смт Чернівці, смт Томашпіль і с. Петрошівка Ямпільського району. Ядром району є Могилів-Подільський поліфункціональний рекреаційний центр. Обслуговування рекреантів на території району здійснюють заклади інфраструктури: 3 готелі, 276 закладів торгівлі і 118 ресторанного господарства, 2 санаторія і 1 пансіонат з лікуванням, де щорічно оздоровлюються близько 2,5 тис. чол.

Західний (Середньомурафський) оздоровчо-пізнавальний рекреаційний район розташований в межах Барського, Жмеринського та Шаргородського адміністративних районів. Це один з найменших за площею рекреаційних районів області, проте висока транспортна доступність, наявність 2 санаторіїв (Северинівський та Маньковецький тубсанаторії), санаторію-профілакторію «Залізничник», 3 позаміських оздоровчих дитячих таборів, 434 історико-культурних пам'яток, 43 об'єкти природно-заповідного фонду визначають розвиток рекреаційної діяльності. Негативним фактором виступає недостатня забезпеченість санаторно-курортними

зкладами та підприємствами готельного господарства. На території рекреаційного району можна виділити 2 рекреаційні центри – Шаргород та Бар та 6 рекреаційних пунктів: м. Жмеринка, с. Северинівка Жмеринського району, с. Маньківці Барського району, с. Клекотина Шаргородського району, с. Митки Барського району, смт Браїлів.

На даний час в стадії формування знаходиться *Північно-Східний* оздоровчо-спортивно-пізнавальний рекреаційний район, що включає Козятинський, Погребищенський, Оратівський, Липовецький та Іллінецький адміністративні райони, який має високу транспортну доступність. В районі немає рекреаційного центру, в якому були б наявні декілька об'єктів рекреаційної діяльності. На нашу думку, в перспективі такими центрами можуть стати міста Козятин, Іллінці та Погребище. В межах району можна виділити 5 рекреаційних пунктів: міста Козятин, Погребище, Оратів, с. Йосипівка та с. Кашперівка Козятинського району. На сучасному етапі, Північно-Східний рекреаційний район має низький рівень розвитку, але зважаючи на високу транспортну доступність, близькість до столичного району та значний історико-культурний потенціал (839 пам'яток), при вирішенні проблем з інфраструктурним забезпеченням район має великі перспективи.

Південно-Східний лікувально-оздоровчо-спортивний рекреаційний район включає території 6 адміністративних районів – Теплицького, Бершадського, Чечельницького, Піщанського, Крижопільського. Це другий за площею район області. Район характеризується наявністю значного природно-рекреаційного потенціалу, 485 історико-культурних пам'яток, 2 оздоровчих позаміських дитячих таборів, 2 дитячих санаторіїв, 4 готелі. На

території району можна виділити 3 рекреаційних центри: поліфункціональний Крижопіль, пізнавальний Бершадь та лікувально-пізнавальний с. Заболотне Крижопільського району. А також 4 рекреаційних пункти: смт Теплик, с. Марківка Теплицького району, с. Вільшанка Крижопільського району та смт Піщанка.

Враховуючи характер рекреаційної спеціалізації та ступінь розвитку рекреаційного господарства території, схожість проблем перспективного розвитку з позиції рекреації, наявність рекреаційних ресурсів та їх територіальні комбінації, виділяють 55 елементів територіальної структури: 6 рекреаційних районів, 13 рекреаційних центрів, 36 рекреаційних пунктів (табл. 3.1).

Особливістю територіальної структури рекреаційного комплексу Вінницької області є нерівномірність розміщення її елементів. Основні структурні елементи – рекреаційні пункти і центри сформувались вздовж річок, зокрема Південного Бугу та Дністра. На території області відсутні сформовані рекреаційні вузли. Вінниця – найбільший рекреаційний центр області – одночасно виконує функції організаційного ядра обласного рекреаційного комплексу. В області наявні рекреаційні центри двох типів: галузеві та поліфункціональні, а найбільшими центрами рекреаційного значення є Хмільник, Могилів-Подільський, Тульчин та Немирів.

Таблиця 3.1

Територіальна структура рекреаційного комплексу Вінницької області

Рекреаційний район	Рекреаційні центри	Площа, км 2	Напрямки рекреаційного використання
1. Центральний (Середньобузський)	1) Вінниця 2) Тульчин 3) Немирів 4) Ладижин 5) с. Степашки Гайсинського району	6260	Виконує оздоровчо-спортивно-лікувально-пізнавальну функцію і налічує 12 рекреаційних пунктів
2. Північний (Верхньобузський)	1) Хмільник	3350	Виконує лікувально-пізнавальну функцію і налічує 5 рекреаційних пунктів
3. Південний (Придністровський)	1) Могилів-Подільський 2) Ямпіль	3190	Виконує переважно оздоровчо-пізнавальну функцію і налічує 4 рекреаційних пункти
4. Західний (Середньомурафський)	1) Шаргород 2) Бар	3400	Виконує оздоровчо-пізнавальну функцію і налічує 6 рекреаційних пунктів
5. Північно-Східний	—	5070	Виконує оздоровчо-спортивно-пізнавальну функцію і налічує 5 рекреаційних пунктів
6. Південно-Східний	1) Крижопіль 2) Бершадь 3) с. Заболотне Крижопільського району	5200	Виконує лікувально-оздоровчо-спортивну функцію і налічує 4 рекреаційних

			пункти
--	--	--	--------

Природними рекреаційними ресурсами, що можуть використовуватись санаторно-курортними закладами Подільського краю, вважаються сприятливі кліматичні умови, лісові масиви, родовища мінеральних вод, що створює всі необхідні передумови для розвитку рекреаційної галузі регіону. Важливе значення для розвитку рекреаційної діяльності має і клімат.

Одним з основних видів рекреаційної діяльності влітку є купально-пляжний відпочинок. Так, тривалість купально-пляжного періоду у Вінницькій області коливається від 95 до 110 днів, що відповідає оптимальним для рекреаційних цілей параметрам цього показника. Тому, Вінницька область належить до областей із найсприятливішим співвідношенням тепла і вологи, що, звичайно, сприяє розвитку різних видів рекреаційної діяльності.

3.2. Структура реалізації санаторних послуг

Курорт Хмільник – відомий бальнеологічний курорт, розташований у мальовничому Поділлі в лісовому масиві, більшу частину якого займають хвойні породи дерев. На сьогодні це один із найзначніших і найвідоміших курортів з чудово розвиненою інфраструктурою лікувальної справи. Відпочиваючі з усього світу мимоволі переймаються його безтурботним настроєм, чарівним спокоєм і атмосферою, наповненою енергією життя і здоров'я.

В 1934 році Український геологорозвідувальний трест, вишукуючи питну воду в центрі міста, пробував першу свердловину під №1-е.

Перші аналізи води з цієї свердловини, детальні дослідження її хімічного складу і фізико-хімічних властивостей проводили з квітня 1935 по 1938 рік співробітники інституту геологічних наук НАН України. Добута на глибині 65 метрів вода була неприємна на смак, жорстка й солонувата. Проте, джерело привернуло увагу науковців Інституту геології Академії наук України та Українського науково-дослідного інституту курортології. За хімічним складом води Хмільника класифікували як радонові, вуглекислі, гідрокарбонатно-хлоридно-кальцієво-натрієві мінеральні води з високим вмістом марганцю. Одночасно вчені Українського науково-дослідного інституту курортології м.Одеси доцент Бабаджан М.А., професор Гук В.В. провели експериментальні та клінічні дослідження цієї води. Висновок фахівців був вражаючим – Хмільницька радонова вода володіє унікальними цілющими властивостями й не має аналогів серед відомих мінеральних вод світу.

Тому уряд України в 1938 р. визнав район залягання лікувальних вод навколо Хмільника курортною місцевістю. З того часу в місті розпочинається будівництво водолікарень, перерване Великою вітчизняною війною. У 1960 р. Хмільник стає курортом союзно-республіканського значення.

На курорті застосовують комплексні методи лікування з використанням одного з основних лікувальних факторів - насиченої радоном мінеральної води. Інертний газ радон з періодом напіврозпаду 3,8 днів є унікальним засобом для лікування найрізноманітніших захворювань.

На курорті лікуються захворювання:

- опорно-рухового апарату;
- серцево-судинної системи;
- нервової системи;

- органів дихання;
- гінекологічні захворювання;
- захворювання чоловічої статеві системи;
- захворювання шкіри;
- захворювання ендокринної системи.

Всього на курорті лікується більше 60 форм захворювань.

Другим по значенню лікувальним фактором курорту Хмільник є лікувальна торф'яна грязь Війтівецького родовища. Торф в якості лікувального засобу вперше почали застосовувати ще в XIX ст. Лікування давало значний терапевтичний ефект і отримало розповсюдження на багатьох курортах Західної Європи і Росії. Лікування теплом є не лише одним із самих старих, але безумовно, і найбільш ефективним і поширеним методом фізіотерапії.

На території Вінницької області відомі 140 торф'яних родовищ, з яких розвідані лише 12. Більш детально вивчені торф'яні грязі Війтівецького родовища. Місцеві жителі застосовують їх з лікувальною метою вже давно.

В 1957 році співробітниками Одеського НДІ курортології і Вінницького медінституту було розпочато вивчення Війтівецького родовища. Ними була проведена значна робота по описанню самого родовища і вивченню його фізико-хімічних властивостей. Згідно діючого законодавства України, вивчення лікувальних торфових грязей продовжується.

Війтівецьке родовище займає площу близько 100 га і знаходиться в 5-6 км на північний-захід від курорту Хмільник в низині пойми річки Безимянна. В результаті багаторазових досліджень проб торфу, взятих на різних його ділянках і рівнях, були отримані результати його фізичних властивостей і хімічного складу. Торф Війтівецького родовища є низинним, переважно очеретяно-осокового типу, з характерною

грудкувато-пухкою консистенцією. Колір торфу буро-коричневий. В ньому міститься багато рослинних залишків, що втратили структуру.

Якісний склад органічних речовин Війтівецького торфу різноманітний. В ньому міститься велика кількість гумінових речовин, бітуму А і його компонентів. З допомогою спектрометричного і об'ємного аналізів в торфі виявлені мікроелементи міді, марганцю, заліза, свинцю, алюмінію, йоду та ін.

Для остаточного вирішення питання про можливість використання торфу з лікувальною метою Республіканським інститутом особливо небезпечних інфекцій і бактеріологічною лабораторією Вінницької обласної СЕС були проведені багаторазові і тривалі санітарно-бактеріологічні дослідження торфу на різних рівнях, в результаті чого був даний висновок про те, що торф Війтівецького родовища не містить патогенних мікроорганізмів і може бути використаний з лікувальною метою.

Спеціалісти Одеського НДІ медичної реабілітації та курортології зробили наступний висновок: “По основним фізико-хімічним і санітарно-бактеріологічним показникам торф'яна грязь Війтівецького родовища Хмільницького району Вінницької області відповідає всім вимогам, пред'явленим до лікувальних торфів і може бути рекомендована до використання з лікувальною метою”. На протязі 2007-2010рр. проводилась детальна розвідка родовища з метою підрахунку експлуатаційних запасів торфової грязі та затвердження їх в ДКЗ України.

Наступним стратегічно-важливим природним лікувальним фактором курорту Хмільник є наявність джерела питної мінеральної води. Протягом тривалого часу існування курорту для лікування хворих з супутніми захворюваннями органів травлення санаторно-курортні заклади вимушені були завозити мінеральну воду з інших курортів

відповідного профілю – Моршин, Трускавець, Сатанів. В 1995 році на території медичного центру реабілітації залізничників Південно-Західної залізниці була пробурена свердловина №44 глибиною 100 м. В 1999 році був отриманий попередній висновок, що вода із вищезгаданої свердловини є біологічно активною слабомінеральною водою з підвищеним вмістом органічних речовин з високими терапевтичними можливостями для лікування хворих з захворюваннями органів травлення, хвороб нирок, печінки і порушеннями обміну речовин, тобто вона є аналогом води добре відомих мінеральних вод Сатанова і Трускавця.

Також не менш важливим чинником, який прямо впливає на процес забезпечення успішного курортного лікування, є географічне розташування курорту. Річка і великі лісові масиви, чисте високоіонізоване повітря, велика кількість сонячних днів на протязі року створюють сприятливі умови для проведення кліматолікування на курорті Хмільник. Кліматолікування покращує нервову регуляцію функцій внутрішніх органів, нормалізує реактивність організму і підвищує його здатність опиратись несприятливому впливу навколишнього середовища.

За роки існування курорту, використовуючи значний потенціал природнокліматичних ресурсів, вигідне географічне розташування, санаторно-курортним закладам міста Хмільника вдалось створити сучасну діагностично-лікувальну базу, високопрофесійний штат медичних працівників та обслуговуючого персоналу, потужне курортне господарство з розвинутою інфраструктурою. Це дає змогу щорічно на курорті Хмільник оздоровлювати до 50 тис. чол.

На сьогодні Хмільник – це сучасний бальнеологічний курорт державного значення, до складу якого входять 8 санаторно-курортних закладів. 12 травня 2011 року Верховна Рада України ухвалила

законопроект за №8271 від 18.03.2011 р. «Про оголошення природних територій міста Хмільника Вінницької області курортом державного значення». Найвідомішими санаторіями курорту Хмільник є: Поділля, МРЦ МВС «Південний Буг», Березовий гай, МЦП Залізничників, Преміум Поділля, Хмільник, Радон.

У роботі нами узагальнено динаміку чисельності споживачів рекреаційних послуг, кількість оздоровлених, кількість ліжко-місць у доковідний період у курорті Хмільник. Результати узагальнені у додатках Б–Ж

Розглядаючи структуру реалізованих рекреаційних послуг досліджуваних оздоровниць, слід відзначити, що в ДП «Санаторій «Збруч» і ДП «Клінічний санаторій «Хмільник», найбільшу частку займає реалізація путівок приватним особам (відповідно 62,3 % та 65,0 % в 2022 р.) за їх власний рахунок, тобто за повну вартість. Реалізація путівок ФСС з ТВП в 2022 р. складає: 18,4 % для Санаторію «Збруч» і 23,5 % для Клінічного санаторію «Хмільник». Тоді як ДП «Клінічний санаторій «Авангард» найбільшу частину путівок (47,2 %) в 2023 р. реалізував ФСС з ТВП і лише 25,4 % – приватним особам за ціною ре-алізації. Така тенденція пов'язана, в першу чергу, з обсягом пільгових путівок, який замовляє ФСС з ТВП на щорічних тендерних торгах. Крім того, слід відзначити, що протягом 2014–2022 рр. у всіх трьох оздоровницях спостерігається тенденція до збільшення кількості реалізованих путівок через касу. Так, наприклад, в 2014 р. дочірнім підприємством «Клінічний санаторій «Хмільник» було реалізовано 71,5 % від загальної реалізації путівок ФСС з ТВП, тоді як в 2022 р. цей показник склав лише 23,5 % (табл. 3.2).

Поступове збільшення кількості путівок, реалізованих приватним особам за повну вартість, вказує на необхідність створення більш

якісного та привабливого для споживача санаторно-курортного продукту, здатного конкурувати на ринку цих послуг.

Таблиця 3.2
Структура реалізації санаторно-курортних послуг за 2023 р.

Показники	Клінічний санаторій «Хмільник»		Клінічний санаторій «Авангард»		Санаторій «Збруч»	
	Кількість путівок, шт.	%	Кількість путівок, шт.	%	Кількість путівок, шт.	%
План реалізації	13186		4063		1631	
Фактично реалізовано в тому числі:	14970	100	5222	100	1984	100
– Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;	3511	23,5	2462	47,2	366	18,4
– іншим фондам та міністерствам	110	0,7	737	14,1	18	0,9
Пільгова реалізація профспілковим організаціям ФПУ (Рішення НР №Р4-15 від 02.10.2007р.)	–	–	–	–	–	–
Всього по договорах з організаціями, підприємствами та підприємцями в тому числі:	1443	9,6	697	13,3	156	7,9
– за оптовими цінами	–	–	–	–	–	–
– за ціною реалізації	1443	9,6	697	13,3	156	7,9
За ціною реалізації (каса)	9736	65,0	1326	25,4	1236	62,3
Інше (Укрпрофоздоровниця)	168	1,2	–	–	208	10,5

Необхідність одночасного вирішення в курортній сфері комерційних і соціальних завдань привела до формування в Україні двох груп санаторно-курортних підприємств: госпрозрахункових комерційних оздоровниць і некомерційних бюджетних організацій, які виконують важливу роль в лікуванні та оздоровленні значної, соціально

незахищеної, частини населення. При цьому, якщо переважну частину путівок бюджетних санаторно-курортних оздоровниць становить держзамовлення, то решта путівок, за згодою засновника, реалізується на вільному ринку з метою отримання додаткових фінансових ресурсів для більш ефективного забезпечення основної діяльності. Таким чином, сучасні бюджетні санаторно-курортні та оздоровчі заклади мають як комерційні, так і некомерційні цілі.

Прикладом функціонування комерційних та некомерційних санаторно-курортних підприємств можуть бути оздоровниці курорту Хмільник, серед яких ТОВ «Санаторій «Поділля», Клінічний санаторій «Хмільник», Санаторій «Березовий Гай», Санаторій агропромислового науково-виробничого підприємства «Візит», Медичний центр реабілітації залізничників Південно-західної залізниці є госпрозрахунковими організаціями, тоді як інша частина оздоровниць – Центральний Військовий клінічний санаторій «Хмільник», Хмільницька обласна фізіотерапевтична лікарня, Медичний реабілітаційний центр «Південний Буг» МВС України – знаходяться на бюджетному фінансуванні.

Фінансове забезпечення діяльності курортно-рекреаційних підприємств передбачає формування й використання фінансових ресурсів, необхідних для їх стабільної господарської діяльності та розвитку. Напрями розподілення і використання фінансових ресурсів, умови їх мобілізації визначаються відповідними нормативними документами оздоровниць. Фінансове забезпечення підприємств може здійснюватись шляхом самофінансування, банківського кредитування, бюджетного фінансування й кредитування, перерозподілу коштів, розміщення фінансових інструментів і боргових зобов'язань, в залежності від потреб в ресурсах та стратегічних пріоритетів.

Для організації рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств необхідні фінансові ресурси, здатні забезпечити оновлення

та модернізацію основних фондів, запровадження інноваційних технологій лікувально-оздоровчого процесу, матеріальне стимулювання персоналу, що, в результаті, дасть можливість поліпшувати якість санаторно-курортних послуг відповідно до сучасних вимог споживача. Достатній обсяг фінансових ресурсів, грамотний підбір джерел фінансування, оптимізація їх пропорцій здатні підвищити соціально-економічну ефективність діяльності оздоровниць та використання ними рекреаційних ресурсів. Виникає потреба у поповненні обігових коштів підприємства, оновленні та модернізації основних фондів, використанні новітніх технологій і матеріалів, що потребує залучення додаткових фінансових ресурсів. В іншому випадку, оздоровниця з часом повністю втратить свої конкурентні позиції на ринку цих послуг. Крім того, кількість реалізованих путівок ФСС з ТВП поступово зменшується (табл. 3.3), що вказує на необхідність поліпшення якості санаторно-курортного продукту досліджуваної оздоровниці, адже споживач ставить значно вищі вимоги до послуг, які купує за повну вартість.

Таблиця 3.3

Структура реалізації санаторно-курортних послуг ТОВ «Санаторій
«Поділля» за 2020–2022 рр.

Показники	2020		2021		2022	
	Кількість путівок, шт.	%	Кількість путівок, шт.	%	Кількість пу-тівок, шт.	%
Фактично реалізовано	12772	100	12456	100	10749	100
У тому числі:						
Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;	5735	45	5000	40	4160	39
за договорами з підприємствами та	481	4	640	5	485	4

організаціями;						
за ціною реалізації (каса)	6556	51	6816	55	6104	57

На відміну від ТОВ «Санаторій «Поділля», Медичний центр реабілітації залізничників є госпрозрахунковим відокремленим підрозділом Південно-західної залізниці без права юридичної особи. Спосіб господарювання Медичного центру реабілітації залізничників організований таким чином, що матеріально-технічне забезпечення оздоровниці здійснюється через центральні відомчі органи постачання, а саме підрозділами Південно-західної залізниці на суми реалізованих послуг. Такий механізм господарювання забезпечив стрімкий розвиток матеріально-технічної бази підприємства за 2020–2022 рр. При цьому, збільшилась вартість основних фондів санаторно-курортного закладу, зменшився прибуток, що, в свою чергу, призвело до зменшення суми податку на прибуток, сплаченого до бюджету госпрозрахунковим підрозділом. Стратегія розвитку Медичного центру реабілітації залізничників забезпечує модернізацію основних фондів, що веде до підвищення конкурентоздатності цього підприємства на ринку санаторно-курортних послуг.

Ліжковий фонд Медичного центру реабілітації залізничників не змінювався протягом 2020–2022 рр. і становить 400 ліжок цілорічного функціонування (табл. 3.9). Щороку в санаторії покращують здоров'я близько семи тисяч громадян України, країн близького і дальнього зарубіжжя.

Крім зазначених госпрозрахункових оздоровниць, на курорті Хмільник функціонують неприбуткові бюджетні організації санаторно-курортного типу: Центральний Військовий клінічний санаторій «Хмільник», Хмільницька обласна фізіотерапевтична лікарня та

Медичний реабілітаційний центр «Південний Буг» МВС України, джерелами фі-нансування яких є:

- надходження з Державного бюджету України (обласного бюджету – для Обласної фізіотерапевтичної лікарні);
- кошти від оплати вартості пільгових путівок;
- кошти від надання платних послуг та реалізації санаторно-курортних путівок на договірній основі як фізичним, так і юридичним особам;
- кошти благодійних фондів, добровільних пожертвувань підприємств, установ, організацій та приватних осіб;
- інші надходження, не заборонені чинним законодавством України.

Отже, фінансування бюджетних оздоровниць проводиться за рахунок коштів державного бюджету, який поділяється на загальний та спеціальний фонди. При цьому, бюджетні асигнування формують загальний фонд, а доходи бюджетних санаторно-курортних та оздоровчих закладів зараховуються до складу кошторису (на спеціальний рахунок) на їх утримання і використовуються виключно на фінансування видатків цього кошторису. Якщо сума доходів за звітний рік перевищує суму витрат, то сума перевищення зараховується у склад кошторису наступного року.

Бюджетними санаторіями курорту Хмільник було оздоровлено 15326 осіб у 2020 р., тоді як у 2021 р. ця кількість зменшилась до 13428 осіб, а в 2022 р. – до 12202 осіб (табл. 3.4).

Зменшення кількості оздоровлених осіб за 2020–2022 рр. відбулося, в основному, за рахунок зниження попиту на путівки Військового санаторію. Так, в 2021 р. кількість відпочивальників зменшилась порівняно з 2020 р. на 2068 осіб, переважно, за рахунок неукладеного договору з фондом соціального страхування (у 2020 р. за

договором, укладеним з ФСС з ТВП оздоровилося 2520 осіб, а в 2021 – лише 103 особи). Тоді як за 2022 р. у Військовому санаторії оздоровилося на 1001 особу менше, ніж за 2021 р., що викликано зменшенням кількості реалізованих путівок за власні кошти.

Таблиця 3.4

Динаміка чисельності оздоровлених осіб бюджетними санаторіями
курорту Хмільник

Санаторно-курортні за-клади	Кількість оздоровлених, осіб			Відхилення показника 2022 р. від показника	
	2020	2021	2022	2020	2021
1. Центральний Військовий клінічний санаторій «Хмільник»	8258	6190	5189	–3069	–1001
2. Хмільницька обласна фізіотерапевтична лікарня	3449	3587	3378	–71	–209
3. Медичний реабілітаційний центр «Південний Буг»	3619	3651	3635	+16	–16
Всього	15326	13428	12202	–3124	–1226

За 2022 р. завантаженість Військового санаторію склала лише 54,2 %, що в результаті принесло збитків на суму 13750 тис. грн. Маючи найбільший природно-ресурсний потенціал серед бюджетних оздоровниць курорту Хмільник (на що вказують такі показники, як вартість основних фондів, необоротних активів, кількість працівників, ліжковий фонд та інші) (табл. 3.8), Військовий санаторій реалізував лише 81441 ліжко-днів, що на 68859 ліжко-місць менше від плану. Цей

оздоровчий заклад повністю залежить від бюджетного фінансування, адже не здатний привабити споживача за повну вартість послуг.

Аналізуючи наведені в табл. 3.8 дані, слід зазначити, що найкраще із досліджуваних бюджетних оздоровниць програму реалізації путівок виконав Медичний реабілітаційний центр «Південний Буг». Крім того, розмір середньомісячної зарплати на одного працівника свідчить про більш ефективну мотиваційну систему менеджменту зазначеного підприємства порівняно з іншими.

Внаслідок дефіциту фінансових ресурсів, оздоровниця знаходиться у вкрай незадовільному стані і не може запропонувати споживачеві якісні санаторно-курортні послуги, в результаті чого попит на путівки оздоровниці падає з року в рік. Тоді як щорічні бюджетні асигнування Хмельницької обласної фізіотерапевтичної лікарні складають близько 82 % в загальній сумі надходжень і поступово збільшились за період 2020–2022 рр. Значну частину в структурі фінансових ресурсів оздоровниці займають кошти, що надходять для виконання окремих доручень від підприємств, організацій чи фізичних осіб, від інших бюджетних установ (табл. 3.9). Така динаміка бюджетних та власних надходжень забезпечила досліджуваній оздоровниці стабільну фінансово-господарську діяльність протягом 2020–2022 рр. Проте, для масштабної модернізації Обласної фізіотерапевтичної лікарні цих фінансових ресурсів очевидно є недостатньо, що вказує на необхідність пошуку додаткових надійних і доступних джерел фінансування, здатних забезпечити стійку конкурентну позицію на ринку. Організація рекреаційної діяльності досліджуваної оздоровниці потребує структурних змін на всіх рівнях управління.

Перед проблемою модернізації матеріально-технічної бази стоять і решта досліджуваних бюджетних оздоровниць, яким необхідно вжити такі заходи з поліпшення якості санаторно-курортних послуг:

- реконструювати номерний фонд з метою підвищення комфортабельності кімнат, забезпечити їх сучасною побутовою технікою;
- придбати сучасне медичне і діагностичне обладнання;
- забезпечити підприємства сучасними транспортними засобами для перевезення відпочивальників;
- закупити сучасне кухонне обладнання, різноманітний інвентар;
- реконструювати інженерні будівлі для зменшення ймовірності їх виходу з ладу і зниження поточних витрат на експлуатацію.

Отже, до факторів, що негативно впливають на розвиток санаторно-курортної галузі, слід віднести фінансово-економічну кризу, недостатній рівень фінансового забезпечення відтворення матеріально-технічної бази санаторно-курортних закладів, низький рівень розвитку інфраструктури курортного господарства, зниження платоспроможності значної частини населення, підвищення цін на путівки, низьку якість санаторно-курортних послуг та інші.

Вирішення зазначених проблем, що лежать в площині фінансів, маркетингу і менеджменту, можливе за умови комплексного стратегічного підходу до розвитку як окремих санаторно-курортних підприємств, так і галузі в цілому.

3.. SWOT–аналіз

Для оцінки ринкового середовища надання санаторно-курортних послуг доречно використати SWOT–аналіз (табл. 3.5).

Зауважимо, сильні і слабкі сторони є внутрішніми факторами розвитку сфери санаторно-курортних послуг, в той час як можливості і загрози є зовнішніми факторами. Матриця SWOT–аналізу дає можливість виявити взаємозв'язки між внутрішніми та зовнішніми

чинниками, що мають важливе значення для розвитку сфери санаторно-курортних послуг Вінницької області. Саме такі взаємо зв'язки надають можливість сформулювати порівняльні переваги, недоліки та ризики, котрі є основою в контексті стратегічного вибору – формування прогностичних і оперативних цілей розвитку сфери санаторно-курортних послуг Вінниччини в перспективі.

Таблиця 3.5

SWOT-аналіз ринку санаторно-курортних послуг Вінницької області

	Можливості	Загрози
	• Потенційно високий попит на санаторно-курортні послуги; • Виділення санаторно-курортної індустрії регіону пріоритетом економічного розвитку; • Проведення активної рекламно-інформаційної роботи щодо заохочення споживачів; • Зростання кількості кваліфікованого персоналу в сфері обслуговування; • Посилення попиту серед споживачів на пакетні санаторно-курортні продукти; • Збільшення кількості внутрішніх та зовнішніх споживачів; • Наявні ресурси для стратегії диверсифікації санаторно-курортного продукту.	• Зростання рівня конкуренції; • Несвоєчасна реакція на зміни у зовнішньому середовищі; • Трансформація політичного та економічного курсу в державі щодо регіонального розвитку санаторно-курортних послуг; • Зміна смаків споживачів; • Недостатнє фінансування на реалізацію регіональних програм; • Стрімкий вплив кваліфікованих кадрів; • Велика вартість кредитних ресурсів.
Сильні сторони	1. Загальна стратегія – стратегія	1. Наголошення на

• Вдале місце розташування; • Підтримка органів влади розвитку санаторно-курортної сфери в регіоні; • Сприятлива цінова політика; • Поєднання послуг; • Концентрація на широкий цільовий сегмент; • Зростаючий попит на диверсифіковані види санаторно-курортних	розвитку сфери санаторно-курортних послуг Вінницької області. 2. Збільшення зусиль щодо просування санаторно-курортного продукту. 3. Збереження конкурентних переваг та частки на ринку санаторно-курортних послуг України.	особливому підході до споживача, зручність для клієнтів. 2. Формування системи заохочення для споживачів.
---	--	---

послуг; • Креативний інтелектуальний потенціал; • Низька цінова політика порівняно з конкурентами; • Широке коло охоплення сегментів ринку		
Слабкі сторони • Недостатній рівень розвитку інфраструктури; • Незначний рівень реклами та інформаційного сервісу; • Невисокий рівень матеріально-технічного забезпечення; • Відсутність узгодженого плану дій; • Неефективна політика мотивації персоналу; • Низький рівень обізнаності серед сегментів споживачів; • Обмежений маркетинговий бюджет.	1. Заходи PR для налагодження контактів із зовнішньою аудиторією. 2. Співпраця з іншими структурними одиницями санаторно-курортного ринку	1. Активна участь у різноманітних PR-заходах (конкурсах, святах та інші). 2. Гнучка система знижок. 3. Мотивація персоналу через можливість кар'єрного росту, безкоштовні поїздки та інше.

Результатами аналізу санаторно-курортних послуг Вінницької області вказують на перевагу сильних сторін та зростання рівня його зовнішніх можливостей. Отже, регіональний ринок послуг Вінниччини

потребує впровадження стратегії розвитку санаторно-курортного продукту.

Елементи стратегії інтенсивного розвитку сфери санаторно-курортних послуг Вінницької області наведені в табл 3.6.

Таблиця 3.6

Елементи стратегії інтенсивного розвитку сфери санаторно-курортних послуг Вінницької області

Що робити	Дотримуватися стратегії щодо політики залучення клієнтів. Створювати командний дух, направляти фахівців на тренінги, семінари, курси підвищення кваліфікації. Користуватися послугами стабільних постачальників. Здійснювати пошук недорогих джерел фінансування для модернізації та оновлення ресурсного забезпечення.
Що розвивати	Здатності й професійний рівень працівників. Відносини з великими іноземними й вітчизняними постачальниками. Імідж та рівень впізнаваності санаторно-курортних послуг на національному, регіональному ринках. Активізувати комунікаційну стратегію просування санаторно-курортних послуг.
З чим боротися	Нерозкрученість бренду санаторно-курортних закладів Вінницької області. Неефективна система ресурсного забезпечення в процесі надання оздоровчих послуг. Використання послуг нестабільних постачальників.

Таким чином, проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що важливою проблемою на регіональному ринку санаторно-курортних послуг є забезпечення належного рівня їх конкурентоспроможності. На сьогодні повна, достовірна та актуальна інформація щодо зовнішніх факторів впливу і конкурентних переваг

регіонального санаторно-курортного потенціалу вкрай необхідна для формування конкурентної стратегії.

ВИСНОВКИ

Зростаюча потреба суспільства у відпочинку та оздоровленні ставить нові стратегічні орієнтири для розвитку санаторно-курортних підприємств України, які за якістю послуг ще не посіли належного місця відповідно до світового рівня.

Існуюча система управління санаторно-курортними закладами не може повною мірою забезпечити сталий розвиток курортного господарства. Це пов'язано, в першу чергу, з відсутністю чіткого розподілу повноважень між центральними органами виконавчої влади в сфері стратегічного розвитку рекреаційного господарства. Державним органам влади слід усвідомити важливість функціонування та розвитку санаторно-курортної галузі, адже здорова нація – це основа процвітання будь-якої країни. Необхідно знайти ті рушійні фактори та механізми, які б сприяли інноваційному розвитку санаторно-курортних підприємств, спрямованому на раціональне використання рекреаційних ресурсів.

Важливе місце в системі управління санаторно-курортними закладами належить формуванню ефективної організаційної структури підприємства. При цьому, значну увагу, на нашу думку, слід приділити створенню таких її елементів, які б сприяли забезпеченню стратегічного розвитку підприємства з чіткою орієнтацією на потреби споживача санаторно-курортних послуг. Такими структурними елементами є відділ інноваційного розвитку, відділ маркетингу, відділ інформаційного забезпечення управління та інші. Ще одним важливим кроком до ефективного управління санаторно-курортними закладами є визначення ринкової стратегії підприємств на довгострокову перспективу, виходячи з природних, економічних та соціальних особливостей кожного курорту.

Ефективність використання рекреаційних ресурсів санаторно-курортними підприємствами значною мірою залежить від їх фінансового забезпечення. Як відомо, госпрозрахункові та бюджетні санаторно-курортні заклади використовують різні джерела фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності. В зв'язку з цим нами також досліджувались санаторно-курортні заклади курорту Хмільник, частина яких є госпрозрахунковими організаціями, тоді як інші – знаходяться на бюджетному фінансуванні. Джерелами фінансових ресурсів госпрозрахункових санаторно-курортних закладів є власні кошти, які виступають у формі: залучення частини нерозподіленого прибутку, амортизаційних відрахувань, іммобілізованої в інвестиції частини надлишкових оборотних активів, реінвестованої в результаті продажу частини основних фондів, а також позичкові фінансові ресурси, представлені у формі кредитів банків та зовнішніх інвестицій. Фінансування бюджетних оздоровниць проводиться за рахунок коштів державного бюджету, який поділяється на загальний та спеціальний фонди. При цьому, бюджетні асигнування формують загальний фонд, а доходи бюджетних санаторно-курортних та оздоровчих закладів зараховуються до складу кошторису (на спеціальний рахунок) на їх утримання і використовуються виключно на фінансування видатків цього кошторису.

Отже, до факторів, що негативно впливають на розвиток санаторно-курортної галузі регіону, слід віднести фінансово-економічну кризу, недостатній рівень фінансового забезпечення відтворення матеріально-технічної бази санаторно-курортних закладів, низький рівень розвитку інфраструктури курортного господарства, зниження платоспроможності значної частини населення, підвищення цін на путівки, низьку якість санаторно-курортних послуг та інші. Санаторно-курортні підприємства потребують розроблення та впровадження

інновацій, як на рівні управління фінансово-господарською діяльністю, так і для організації ефективного лікувально-оздоровчого процесу, що вимагає формування нового мислення керівників на всіх рівнях управління.

З метою вивчення ринкового середовища надання санаторно-курортних послуг проведено ситуаційну оцінку на основі SWOT-аналізу, де визначено можливості та загрози (зовнішні фактори), сильні і слабкі сторони (внутрішні фактори). Матриця SWOT-аналізу дозволила виявити взаємозв'язки між внутрішніми і зовнішніми чинниками, що мають вирішальне значення для розвитку ринку санаторно-курортних послуг Вінницької області. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформувати порівняльні переваги, виклики і ризики, що є основою для формування стратегічних та оперативних цілей розвитку ринку санаторно-курортних послуг Вінницької області у перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандура З. Л. Маркетинговий аналіз збутової діяльності підприємства в умовах ринку / З. Л. Бандура, Л. С. Вейкрута // Вісник Львівської комерційної академії. – 2011. – № 36. – С. 22-26.
2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. 395 с.
3. Бейдик О. О. Тлумачний словник термінів з рекреаційної географії (географії туризму). Київ : Київський університет, 1993. 56 с.
4. Бейдик О. О., Ільїн Л. В., Топалова О. І. Адаптивний туризм в Україні: картографічне та структурно-логічне моделювання. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі : колективна монографія. Видання третє. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2017. С. 44–57.
5. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної географії. Київ : Палітра, 1998. 130 с.
6. Божук Т. І. Рекреаційно-туристичні дестинації: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : Український бестселер, 2014. 400 с.
7. Ведмідь Н. І. Санаторно-курортний комплекс: сервісне управління. Київ: КНТЕУ, 2013. 536 с.
8. Волошин І. М., Цесьців Д. С. Геопросторове розміщення дерев'яних церков Вінничини. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Географія. 2015. Вип. 42, № 2. С. 106–114.

9. Волошин І. М., Цесьців Д. С. Палаці Вінниччини як важливі об'єкти туристичного використання. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: зб. тез доп. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк–Світязь, 21–23 травня 2015 р.). Луцьк: ЛНТУ. С. 54–57.
10. Волошин І. М., Цесьців Д. С. Стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму у Вінницькій області. Українська географія: сучасні виклики: зб. наук. пр. Київ, 2016. Т. 2. С. 52–55.
11. Волошин І. М., Карпин Д. С., Ненько К. В. Туристично-інтелектуальні ресурси Вінницької області та їхнє геопросторове розміщення. Вісник Львівського університету. Сер. Географічна. 2013. Вип. 42. С. 27–37.
12. Горб К. Туристичні дестинації в системі міжнародної маркетингової діяльності. Вісник Львівського університету. Сер. Географічна. 2013. Вип. 43. С. 26–33.
13. Гудзевич А. В. Заповідні куточки Вінниці. Вінниця : Данилюк В. Г., 2008. 84 с.
14. Гудзевич А. В. Природно-заповідна Вінниччина. Вінниця : Консоль, 2002. 128 с.
15. Екологічна енциклопедія: у 3 т. / за ред. : А. В. Толстоухова. Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2007. Т. 1 : А–Е. 432 с.
16. Екологічний стан Вінницької області на рубежі тисячоліть : аналітично-статистичний довідник. Вінниця : Велес, 2005. 161 с.
17. Ільїн Л. В., Пасічник М. П. Лікувальні сапропелеві грязі Рівненської області та перспективи їх використання у санаторно-курортному господарстві. Перспективи розвитку туризму в Україні та

світі: управління, технології, моделі : колективна монографія. Видання четверте. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2018. С. 167–179.

18. Ільїна О. В. Туризм. Рекреаційна географія: поняття і терміни. Луцьк : Терен, 2004. 104 с.

19. Ільїн Л. В., Мельник Ю. С. Ризики та невизначеність у плануванні та прогнозуванні регіонального розвитку туризму. *Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку* : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 19 травня 2023 р.) / відпов. ред. Л. В. Ільїн. Луцьк: ФОП Мажула Ю.М., 2023. С. 15–18.

20. Ільїн Л. В. Теоретичні й прикладні засади оцінювання привабливості туристичних об'єктів регіону. *Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку* : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Луцьк, 15 травня 2025 р.) / відпов. ред. Л. В. Ільїн. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2025. С. 40–42.

21. Ільїн Л. В. Методологія аналізу діяльності суб'єктів туристичного бізнесу. *Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Луцьк, 29 листопада 2021 р.) / відпов. ред. Л.В. Ільїн. Луцьк : ПП Іванюк, 2021. С. 145–147.

22. Ільїн Л. В. Стратегія туристичного розвитку міста Луцька: передумови, чинники, перспективи. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Луцьк, 3–5 листопада 2023 р.). Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2023. С. 107–108.

23. Ільїн Л. В. Регіональний розвиток туризму: програмно-цільовий аспект. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* :

матеріали X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Луцьк, 15–16 травня 2025 р.). Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. С. 144–147.

24. Ільїн Л. В. Регіональний туристичний моніторинг : завдання, принципи, показники. Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Луцьк, 12-14 квітня 2024 р.). Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2024. С. 82–83.

25. Ільїна О. В., Ільїн Л. В., Дробецька В. С. Міжнародний туризм України у період пандемії COVID-19. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі : колективна монографія. Видання восьме. Луцьк : ВІП Луцького НТУ, 2022. С. 144–153.

26. Ільїна О. В. Туризм. Рекреаційна географія: Поняття і терміни. Луцьк: Терен, 2004. 104 с.

27. Ільїна О.В., Фульмес О. М. Готельне і ресторанне господарство України: динаміка та функціонування. Рекреаційно-туристичний потенціал регіонів України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Луцьк, 15–16 травня 2019 р.). Луцьк: Терен, 2019. С. 67–69.

19. Іщук С.І., Чернова Г.В. Ресурсне забезпечення туристсько-рекреаційного комплексу Вінницької області // Збірник «Економічна і соціальна географія» Київський національний університет ім. Т.Шевченка. - Київ, 2002. Вип. 53. – С. 119–122.

20. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). Київ : Альтерпрес, 2002. 436 с.

21. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України. Львів,
22. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. Київ : КНТЕУ, 2009. 463 с.
23. Цесьців Д. С. Еколого-географічний аналіз розвитку туристичних дестинацій Вінницької області. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Географія. 2020. Вип. 49. № 2. С. 135–146.
24. Цесьців Д. С. Репрезентативні туристичні ресурси окремих районів Вінницької області. Географія та туризм. 2016. № 37. С. 140–153.
25. Цесьців Д. С. Сучасні особливості розвитку туристичних дестинацій Вінницької області. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. 26–27 листопада 2020 р. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. С. 292–294.
26. Цесьців Д. С., Волошин І. М. Музеї Вінниччини. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму у Західному регіоні України : матеріали I Всеукр. студ. наук.-практ. конф. 2–3 березня 2016 р. Львів : ЛДУФК, 2016. С. 79–83.
27. Цесьців Д. С., Волошин І. М. Геопросторова організація дестинацій Вінницької області України. Science and Education a New Dimension. Natural and Technical Sciences, VIII (30), Issue : 244, 2020 Dec. P. 21–23. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-NT2020-244VIII30-05>
28. Цесьців Д. С., Волошин І. М. Музеї Вінниччини. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму у Західному регіоні України : матеріали I Всеукр. студ. наук.-практ. конф. Львів : ЛДУФК, 2016. С. 79–83.

29. Цесьців Д. С., Волошин І. М. Рекреаційно-туристичні об'єкти Вінницької області. Інноваційні технології в освіті, науці й виробництві : II Наук.-практ. конф. 17–18 травня 2016 р.). Луцьк. 2016. С. 53–56.

30. Цесьців Д. С., Скабара Р. М. Актуальний стан і проблеми використання туристичних дестинацій Вінницької області. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання : матеріали VI Міжнар. ювілейної до 55-річчя ЧДТУ наук.-практ. конф. 26–27 березня 2015 р. Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2015. Т.1. С. 248–250.

31. Чернова Г.В. Краєзнавчі аспекти дослідження туристичної галузі регіону (за матеріалами Вінницької області) // Регіональне географічне краєзнавство. Матеріали II Всеукраїнського семінару, присвяченого 125-річчю з дня народження фундатора української національної географії С.Л. Рудницького та 10-річчю заснування кафедри географії України Тернопільського державного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. – Тернопіль, 2002. – С. 113–118.

32. Чернова Г.В. Територіально-рекреаційна система як об'єкт географічних досліджень в ринкових умовах // Науково-практична конференція «Природничі науки на межі століть». - Ніжин, 2004. – С. 165-166.

33. Чернова Г.В. Туристсько-рекреаційна діяльність в системі сучасних пріоритетів ринкової економіки // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-географічні проблеми розвитку продуктивних сил України». – Київ, 2004. – С. 193-194.

34. Чернова Г.В. Виставкові та мистецькі заходи як засіб підняття туристського іміджу Вінницької області // Збірник наукових праць

ВДПУ «Актуальні питання географічних, хімічних, біологічних наук. Основні проблеми та перспективи дослідження», вип. 2. - Вінниця, 2004. – С. 66-67.

35. Чернова Г.В. Кластери та їх створення в туристсько-рекреаційній сфері // I Міжнародна конференція «Молоді науковці – географічній науці», присвячена 70-річному ювілею Київського національного університету ім. Т. Шевченка. - Київ, 2004. – С. 52-53.

36. Чернова Г.В. Особливості функціонально-територіальної структури територіально-рекреаційного комплексу Вінницької області // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. – Вінниця, 2006. – Вип. 12. - С. 209-216

37. Чернова Г.В. Значення регіональної інфраструктури для розвитку територіально-рекреаційного комплексу Вінницької області // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Регіон – 2006: стратегія оптимального розвитку» (15-16 травня 2006 р., м. Харків) // РВВ Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, Харків, 2006. – С. 184 – 187

38. Чернова Г.В. Аналіз рекреаційних потреб населення Вінницької області // Географія і сучасність. – К.: Вид-во Національного пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова, 2007. – С. 220-223.

39. Аналітично-описова частина до Стратегії регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. URL: http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/strategy/CEanaliz__.pdf (дата звернення: 17.05.2020).

40. Антонишин А. Становлення та розвиток історико–рекреаційного туризму в місті Вінниця. URL:

<http://reposit.uni>

sport.edu.ua/bitstream/handle/787878787/2052/Antonushun_KNLU1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 10.05.2020).

41. Вінницька область. Адміністративно-територіальний устрій. URL: <https://cutt.ly/ub7Oh65> (дата звернення: 18.04.2021).

42. Вінницька область. Географія. URL: <https://cutt.ly/Kb7OtZE> (дата звернення: 14.02.2019).

43. Вінницька область. Історія. URL: <https://cutt.ly/ub7DUyt> (дата звернення: 28.09.2020).

44. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.01.2021).

45. Історія заселення Вінницької області. URL: <http://ukrssr.com.ua/vinn/istoriya-zaselelnya-vinnitskoyi> (дата звернення: 28.05.2019).

46. Клімат і рельєф Вінницької області. URL: <http://ukrssr.com.ua/vinn/klimat-i-relyef-vinnitskoyi-oblasti> (дата звернення: 23.03.2019).

47. Соціально-економічне становище Вінницької області за 2020 рік. URL: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/2010-11-23-14-38-32/7127---2020-.html#> (дата звернення: 19.05.2021).

48. Стратегія розвитку туризму міста Вінниці до 2030 року. URL: <https://www.vmr.gov.ua/Branches/Lists/Tourism/ShowContent.aspx?ID=45> (дата звернення: 28.04.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік
спеціалізованих санаторіїв Вінницької області

Санаторії:

дитячий кардіоревматологічний	м. Вінниця
"Радон" (для дітей, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи)	—"
"Санаторій Міноборони" (для дітей, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи)	—"
дитячий ортопедичний "Тульчинський"	м. Тульчин
дитячий психоневрологічний	Крижопільський район, с. Заболотне
дитячий протитуберкульозний	м. Могилів-Подільський
дитячий протитуберкульозний	Козятинський район, с. Кашперівка
дитячий протитуберкульозний "Маньківці"	Барський район, с. Маньківці

Санаторії:

"Авангард" (для дітей, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи)	м. Немирів
"Березовий гай" (для дітей, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи)	м. Хмільник
дитячий пульмонологічний "Подільський Артек"	м. Ладижин
"Зелена діброва" (заїзди для дітей та дітей з батьками)	смт Крижопіль
"Поділля" (заїзди для дітей та дітей з батьками)	м. Хмільник
Військово-медичний центр Військово-Повітряних Сил Збройних Сил	м. Вінниця
Центральний військовий клінічний санаторій "Хмільник"	Вінницька область

Додаток Б

ПрАТ ЛОЗПУ «Укрпрофоздоровниця»

«Клінічний санаторій «Хмільник»

Показники	одиниці виміру	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2021 р.
Чисельність оздоровлених зі стійкими результатами лікування та реабілітації	осіб	11927	12385	11088	9067	10578
Чисельність споживачів санаторно-курортних послуг	осіб	15059	15501	13843	11166	12548
Чисельність оздоровлених в перерах. на провед. ліжко-дні оздоров. в санат.-курорт. з-ді	ліжко-дні оздоров.	256011	263817	221382	178661	188573
Середній період тривалості оздоровлення	днів	17	17	16	16	15
Ліжко-місця	одиниць	750	750	750	750*	750*
Чисельність ліжко-днів в розрахунку з наявної кількості ліжко-місць в санаторно-курортному закладі	ліжко-дні	273750	273750	273750	207150	207150

Додаток В

ТзОВ «Санаторій Поділля»

Показник и	одиниці виміру	од. виміру	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2021р.
Чисельність оздоровле-них зі стійкими результатами лікування та реабілітації	осіб	ос.	12076	11639	10324	8401	8684
Чисельність споживачів санаторно- курортних послуг	осіб	ос.	14891	14903	13101	10566	10720
Чисельність оздоровле-них в перерах. на провед. ліжко- дні оздоров. в санат.-курор. з- ді	ліжко- дні оздоров.	ліжко- дні оздоров.	268041	253358	209621	158499	160809
Середній	днів	дн.	18	17	16	15	15
Ліжко-місця	одиниць	од.	750	750	750	750	750
Чисельність ліжко- днів в розрахунку з наявної кількості ліжко- місць в санаторно- курортному закладі	ліжко- дні	ліжко- дні	273750	273750	273750	207150	207150

Додаток Д

Санаторій «Радон»

Показники	одиниці виміру	од. виміру	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2021р.
Чисельність оздоровлених із стійкими результатами лікування та реабілітації	осіб	ос.	9410	9119	7979	6378	6531
Чисельність споживачів санаторно-курортних послуг	осіб	ос.	11926	11951	10485	8459	8582
Чисельність оздоровлених в перерах. на провед. ліжко-днів оздоров. в санат.-курорт. закладі	ліжко- дні оздоров.	ліжко-дні оздоров.	190820	179271	125829	101514	102988
Середній	днів	дн.	16	15	12	12	12
Ліжко-місця	одиниць	од.	610	610	610	610	610
Чисельність ліжко-днів в розрахунку із наявної кількості ліжко-місць в санаторно-курортному закладі	ліжко-дні	ліжко-дні	222650	222650	222650	222650	222650

Додаток Є

Санаторій «Медичний центр реабілітації залізничників Південно-Західної залізниці»

Показники	одиниці виміру	од. виміру	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Чисельність оздоровлених з стійкими результатами лікування та реабілітації	осіб	ос.	3184	3204	2815	2421	2859
Чисельність споживачів санаторно-курортних послуг	осіб	ос.	3975	3995	3505	3011	3556
Чисельність оздоровлених в перерах. на провед. ліжко-дні оздоров. в санат.-курорт. з-ді	ліжко-дні оздоров.	ліжко-дні оздоров.	65575	67915	59585	51187	56896
Середній	днів	дн.	17	17	17	17	16
Ліжко-місця	одиниць	од.	196	196	196	196	196
Чисельність ліжко-днів в розрахунку з наявної кількості ліжко-місць в санаторно-курортному закладі	ліжко-дні	ліжко-дні	71540	71540	71540	71540	71540

Додаток Ж

Медичний реабілітаційний центр «Південний Буг» МВС України

Показники	одиниці виміру	од. виміру	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Чисельність оздоровлених зі стійкими результатами лікування та реабілітації	осіб	ос.	2465	2527	2167	1890	2203
Чисельність споживачів санаторно-курортних послуг	осіб	ос.	3181	3256	2810	2455	2854
Чисельність оздоровлених в перерах. на провед. ліжко-дні оздоров. в санат.-курорт. з-ді	ліжко-дні оздоров.	ліжко-дні оздоров.	54079	55356	47778	41738	45665
Середній	днів	дн.	17	17	17	17	16
Ліжко-місця	одиниць	од.	170	170	170	170	170
Чисельність ліжко-днів в розрахунку з наявної кількості ліжко-місць в санаторно-курортному закладі	ліжко-дні	ліжко-дні	62050	62050	62050	62050	62050

Додаток 3

ТзОВ Санаторій «Березовий гай»

Показники	одиниці виміру	од. виміру	2015 р.	2016 р.	2017р.	2018 р.	2019 р.
Чисельність оздоровлених з стійкими результатами лікування та реабілітації	осіб	ос.	1466	1391	1237	1035	1235
Чисельність споживачів санаторно-курортних послуг	осіб	ос.	2205	2280	1988	1720	1995
Чисельність оздоровлених в перерах. на провед. ліжко-дні оздоров. в санат.-курорт. з-ді	ліжко-дні оздоров.	ліжко-дні оздоров.	37485	36480	29820	24080	23940
Середній	днів	дн.	17	16	15	14	12
Ліжко-місця	одиниць	од.	120	120	120	120	120
Чисельність ліжко-днів в розрахунку з наявної кількості ліжко-місць в санаторно-курортному закладі	ліжко-дні	ліжко-дні	43800	43800	43800	43800	43800

Додаток И

Центральний військовий клінічний санаторій «Хмільник»

Показники	одиниці виміру	од. виміру	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
Чисельність оздоровлених зі стійкими результатами лікування та реабілітації	осіб	ос.	5909	5412	4847	4728	5415
Чисельність споживачів санаторно-курортних послуг	осіб	ос.	8940	8945	7882	6640	6685
Чисельність оздоровлених в перерах. на провед. ліжко-дні оздоров. в санат.-курорт. з-ді	ліжко-дні оздоров.	ліжко-дні оздоров.	160920	161010	141876	126160	133700
Середній	днів	дн.	18	18	18	19	20
Ліжко-місця	одиниць	од.	450	45	450	450	450
Чисельність ліжко-днів в розрахунку з наявної кількості ліжко-місць в санаторно-курортному закладі	ліжко-дні	ліжко-дні	164250	164250	164250	164250	164250